

A tudós és az alma

A cím olvastán sokaknak bizonyára Sir Isaac Newton legendás almatörténete jut eszébe. Az alábbi sorok azonban nem az ominózus almának a fenti fizikus fejére történő pottyánását, hanem egy jeles magyar tudósunk e gyümölcshez fűződő kis történetét dokumentálják.

Édesapám – immár nyugdíjasként – a Veszprémi Érsekség Könyvtárában tevékenykedik. Az intézmény feladatai közé tartozik – sok más mellett – a papi könyvhagyatékok feldolgozása is. Egyes kötetek ennek során felvételt nyernek a könyvtár állományába, mások antikváriumba kerülnek, a természettudományos művek pedig Édesapám jóvoltából – biológus fiához.

Így került kezembe egy 1951-ben kiadott növényhatározó, Soó Rezső és Jávorka Sándor munkája: „A magyar növényvilág kézikönyve” is. Amikor felütöttem, a kötet lapjai közül sárguló, 1949-ben kelt levélke csúszott az ölembe, jeles botanikusunk, Jávorka Sándor sajátkezű aláírásával! A levél így hangzik:

„Kedves jó Szaktárs és Plébános Úr! Ne csodálkozzék, hogy soraimmal, illetve kéréssel váratlanul felkeresem. Hazautaztunkban egy asszonyság tele almáskosarakkal azt mesélte: annyi az alma Tósokberénden, hogy a fán hagyják pusztulni, ő forintért vette kilóját.

Mint nyugdíjas családos ember, erre gondoltam egy nagyot és kieszeltem a következő haditervet: veszek gyümölcsös kosarat, elküldöm fölszerelve Plébános Úrhoz azzal a tiszteletteljes kéréssel, valakit a faluban kérjen fel, töltsék tele a kosarat, zárják le (a címlap megfordítva meg van címezve) és utánvétellel adják postára. 1 forinttal számolva, az oda-vissza küldés árán sem kerülne egy kiló alma két forintba, itt pedig ez a legolcsóbb ár. Ha ez a tranzakció sikerülne, akkor meg lehetne ismételni, az ismerősök körében is akad majd vevő.

Tehát az a nagy kérésem: legyen oly kegyes vállalni a közvetítést, talán akad, aki szívesen belemegy az eladásba. Az üres kosarat 3 nap múlva indítom útnak, abban az esetben, ha nem kapok elutasító választ, illetve, ha ez alatt semmi választ nem kapok, mert ezt szíves beleegyezésnek veszem.

És most térjünk rá a zirci kellemes tartózkodásra. Nagyon kellemes emlékekkel és sok tanulsággal tértünk haza, örülve a régi ismerős viszontlátásának. Idehaza

mindjárt előkerestem Horvát Adolf barátom cikkét, ma pedig éppen fel is kerestem, délután pedig meghallgattuk a szép székfoglalóját. A magam adataival is kiegészítve, a felterjesztést a kert ügyében megtesszük, úgy hisszük, az eredménynek nem lesz nagyobb akadálya.

Utunk másnapján újabb élmény volt a Miklós-Pál-hegyi tiszafa-erdőt járni, a csupasz lombos fák alatt az örökzöldet ragyogó napsütésben élvezni.

A Bakonynak ezt a két érdekes pontját, a zirci parkot és a szentgáli tiszafást mint természeti emléket meg kell mentenünk az utódok épülésére.

Abban a reményben, hogy kérésemet nem tekinti túlságos zaklatásnak, fáradozásait előre is melegen köszöni és meleg üdvözlét küldi

Dr. Jávorka Sándor. Bpest. I., Paulcz u. 16.

Bpest, '948. nov. 26.”

Jávorka Sándor 1883. március 12-én született Hegybányán, Hont megyében. A középiskolát Selmecebányán, egyetemi tanulmányait pedig Budapesten végezte. 1905-től a Magyar Nemzeti Múzeum Növénytan Osztályára került, ahol öt évtizeden keresztül a Kárpát-medencei növényvilág megismerésének és ismertetésének szentelte életét. 1926 és 1934 között dolgozott egyik legjelentősebb művén, a „Magyar Flóra képekben” (Iconographia Florae Hungaricae) című kiadványon, melyet nélkülözhetetlen munkatársa, Csapody Vera 4090 növényrajza illusztrál. A Magyar Tudományos Akadémia 1936-ban levelező, 1943-ban rendes tagjává választotta, a Szegedi Tudományegyetem pedig 1939-ben egyetemi tanári címet adományozott részére. A magyar flórakutatás nemzetközileg elismert tudósa 1961. szeptember 28-án hunyt el Budapesten.

A levélben említett Horvát Adolf nem lehet más, mint Horvát Olivér Adolf, a Mecsek flórájának nemzetközileg is elismert kutatója, a Pécsi Tudományegyetem címzetes egyetemi tanára, ciszterci rendi szerzetes, 1982 óta Jávorka Sándor-díjas botanikus. A 95 éves tudós az Új Ember katolikus hetilap 2003. 02. 23-i számában így vall Jávorkához fűződő viszonyáról:

„Pécsett ... vezetője lettem a Nagy Lajos Gimnázium gyönyörű szertárának, amelynek alapját egy kitűnő tanár elődömnek, Majer Móricnak a mecseki flóra tanulmányozása során létrejött gyűjteménye adta. Ennek rendezése közben ismertem meg Jávorka Sándort, a Nemzeti Múzeum növénytárának vezetőjét, aki biztatott: legyek Majer Móric munkálkodásának folytatója. Ekkor elhatároztam,

hogy Jávorka kedvességét, amellyel engem, kezdő tanárt elhalmozott, úgy fogom viszonzni, hogy én is hasonlóan viselkedem majd a hozzám fordulókkal. Azt hiszem, ez sikerült is. Talán ezért kapta a nevemet egy, az Andokban élő orchideanemzetség – *Horvatia andicola* – egykori tanítványom, Garay László jóvoltából, aki a háború után sodródott Amerikába, és lett a világ egyik legkiválóbb orchideakutatója.”

Ami pedig a zirci kert ügyében megtett felterjesztést illeti, az valóban eredményesnek bizonyult, a ciszterciek alapította nemzetközi hírű arborétum – a szentgáli tisztafáshoz hasonlóan – 1951 óta országosan védett természetvédelmi terület. Tudós elődeink munkálkodása tehát nem volt hiábavaló, a Jávorka Sándor által megfogalmazott feladat azonban ma is aktuális: „A Bakonynak ezt a két érdekes pontját ... meg kell mentenünk az utódok épülésére”.

Hogy mi lett a levél következménye, nem tudhatjuk, de sejthető: almával rakott kosarak indultak el Tósokberéndről Budapestre a „jó szaktárs plébános Úr” jóvoltából. A pár évvel később megjelent határozókönyvet talán éppen e szívesség viszonzásaként kapta a szerzőtől. Így kerülhetett aztán a gondosan őrzött levél a kötet lapjai közé, ahol bő fél évszázaddal később rátaláltam.

S hogy milyen tanulsággal szolgálhat e levélke napjaink fogyasztói társadalmának plázás-szupermarketes világában élő embertársaink számára? Annyival mindenképpen: az élelmiszerüzletek roskadozó gyümölcsös pultjai mellett megállva érdemes elgondolkoznunk azon, hogy bizony, voltak olyan nehéz idők, amikor még egy nagyhírű akadémikusnak is igénybe kellett vennie vidéki kapcsolatait, hogy elfogadható áron jusson egy kis almához...

(2004)

Ifj. Dr. Kredics László